

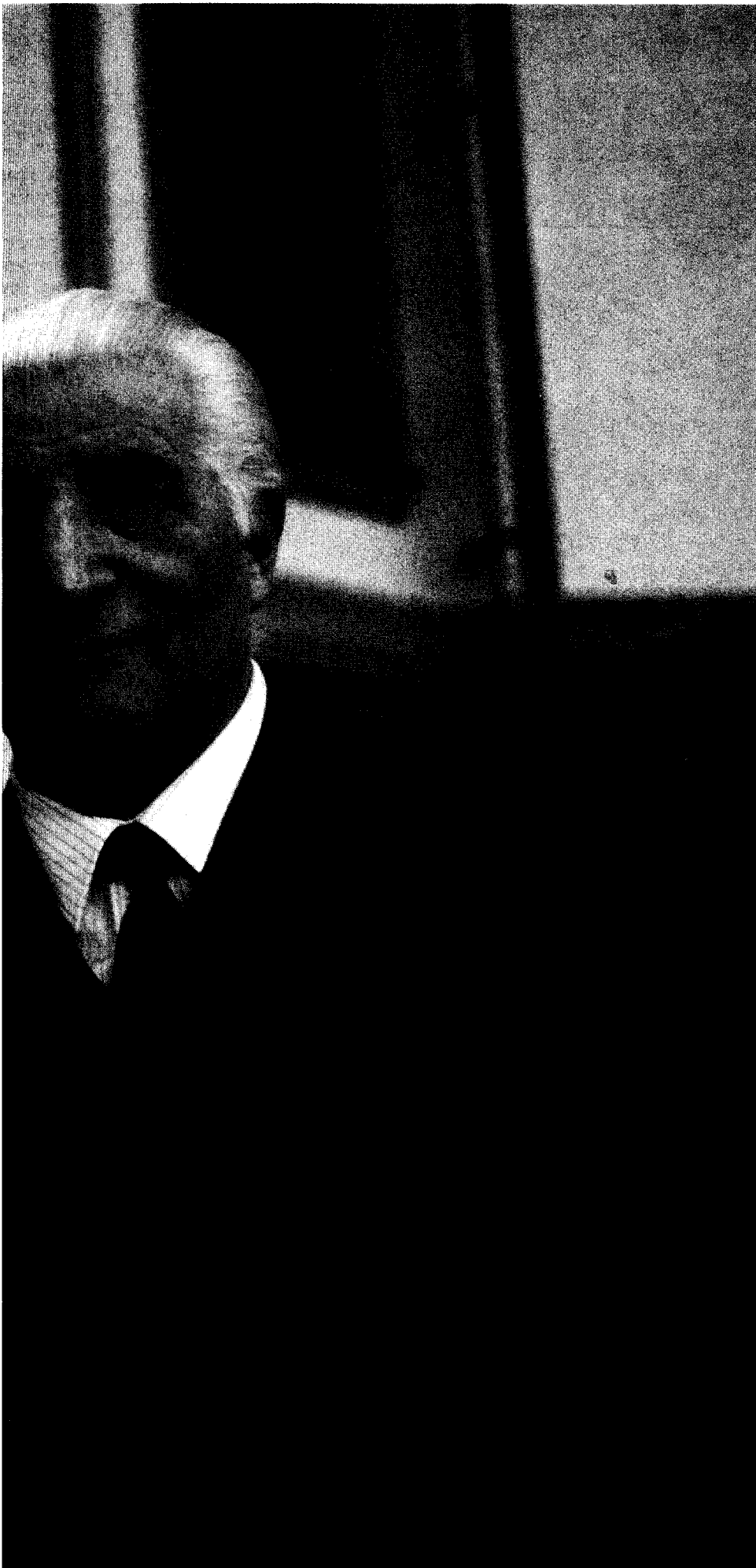
ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

«Οι γραφικότητες κρύβουν την πραγματική Θεσσαλονίκη»

Του ΜΙΣΕΛ ΦΑΪΣ
Φωτ.: ΤΑΣΟΣ ΒΡΕΤΤΟΣ

«... Δεν φεύγω από την περιοχή του Ντεπώ. Εκεί δηλαδή που εκτυλίσσεται όλο το δράμα του Νικόλα της “Μυθολογίας”, που είναι ο παππούς μου, εκεί που ζει ο Χριστόφορος, που είναι μια μορφή του πατέρα μου, ή εκεί που ζουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι που περνάν μέσα από τα βιβλία μου. Στην “Πλατεία”, συγκεκριμένα, πολλά πρόσωπα, δευτερεύοντα και πρωτεύοντα στην πλοκή του βιβλίου, είναι πρόσωπα υπαρκτά που έζησαν στην περιοχή του Ντεπώ...», λέει στον «Τ» ο Θεσσαλονικιός συγγραφέας Νίκος Μπακόλας, που βραβεύτηκε φέτος για το βιβλίο του «Η μεγάλη πλατεία», με το Α' Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ - Αρ. 47 (1982) - 24-11-1988

Συναντηθήκαμε στο ξενοδοχείο όπου έμενε, στο Σύνταγμα. Την προηγούμενη μέρα τον είχα δει για λίγα μόνο λεπτά στην τιμητική εκδήλωση που του είχε ετοιμάσει ο εκδοτικός του οίκος, με αφορμή τη βράβειυσή του. Την επόμενη, κιόλας, μέρα θα έφευγε και πάλι για τη Θεσσαλονίκη.

Ο Νίκος Μπακόλας βραβεύτηκε φέτος για το βιβλίο του, «Η μεγάλη πλατεία», με το Α΄ Κρατικό Βραβείο Πεζογραφίας. Μια διάκριση που οικοδομήθηκε, με σεμνότητα και σοβαρότητα, από έξι συνολικά βιβλία, σε διάστημα τριάντα τριών περίπου χρόνων λογοτεχνικής ζωής.

Γεννημένος το 1927 στη Θεσσαλονίκη, ο Νίκος Μπακόλας, αν και σπούδασε Μαθηματικά, ασχολήθηκε τελικά με τη δημοσιογραφία συνεργαζόμενος με όλες σχεδόν τις θεσσαλονικιώτικες εφημερίδες. Τη διετία 1980-82 διετέλεσε καλλιτεχνικός διευθυντής του Κρατικού Θεάτρου Βορείου Ελλάδος.

Απομαγνητοφωνώντας στη συνέχεια τη συνομιλία μας, προσωπικά, κράτησα τον τόνο του, τη σημαντική ψυχραιμία του, για ζητήματα φύσει και θέσει «εμπαθή», όπως όλα εκείνα που χρόνια τώρα, ωφέλιμα ή επιζήμια, συγκροτούν και διαμορφώνουν τον νεοελληνικό βίο και πολιτισμό μας.

– «Η μεγάλη πλατεία» είναι το έκτο κατά σειρά βιβλίο σας. Ποιοι λόγοι θεωρείτε ότι συνέβαλαν, ώστε αυτή η τελευταία λογοτεχνική σας κατάθεση να γίνει αποδεκτή σ' ένα ευρύτερο αναγνωστικό κοινό;

«Νομίζω ότι “Η μεγάλη πλατεία” έγινε περισσότερο αποδεκτή από το κοινό, όπως λέτε – και είναι αλήθεια – από δύο βασικά λόγους: ο ένας είναι ότι εκδόθηκε από έναν εύρωστο αθηναϊκό εκδοτικό οίκο και ο άλλος, αν θέλετε, γιατί πιστεύω ότι αυτό το ίδιο το βιβλίο είναι πιο προσιτό στον κόσμο, συγκριτικά πάντα με τα προηγούμενα βιβλία μου.

Τι εννοώ ακριβώς; Τα περισσότερα βιβλία που έχω εκδώσει μέχρι σήμερα τα έχω δγάλει ιδίως αναλώμασι. Οι μηχανισμοί που διαθέτει ένας εκδοτικός οίκος των Αθηνών, η σημαντική δυνατότητα προβολής και διανομής που έχει για κάθε βιβλίο που εκδίδει, για όλη την Ελλάδα, δεν συγκρίνετε, όπως καταλαβαίνετε, ούτε με τη δυνατότητα του αυτοεκδιδόμενου συγγραφέα, ούτε ακόμα, με τη δυνατότητα προώθησης που διαθέτει ένας εκδοτικός οίκος της Θεσσαλονίκης.

Αυτό νομίζω ότι είχε σαν συνέπεια το βιβλίο να γίνει γνωστό, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, σ' ένα πλατύτερο αναγνωστικό κοινό. Αυτός όμως είναι ο ένας παράγοντας, το πραγματικό σκέλος, αν προτιμάτε.

Από την άλλη μεριά βέβαια, “Η μεγάλη πλατεία” είναι ένα βιβλίο, σε σύγκριση με ▶

Ο Νίκος Μπακόλας μπροστά στο Γυμνάσιο που φοίτησε, ένα παραδοσιακό κτίριο της Θεσσαλονίκης, που τώρα έχει αναπαλαιωθεί από την Εθνική Τράπεζα και λειτουργεί ως εκθεσιακός χώρος. Αναμνήσεις απ' αυτό το χώρο κυριαρχούν στο βιβλίο του συγγραφέα της «Μεγάλης πλατείας».

◀ τα προηγούμενά μου, που είναι πιο κατανοητό από το κοινό, πιο προσιτό. Ίσως είναι γνωστό, ο «Κήπος των πριγκίπων» – για μένα το καλύτερο βιβλίο μου – είναι γραμμένο σε μια μορφή νεωτερική, νεωτερικού λόγου, με συνειρμική γραφή, εσωτερικό μονόλογο κλπ. Ενώ, λοιπόν, η κριτική, στο μεγαλύτερο ποσοστό, το είχε επαινέσει, ο κόσμος, το κοινό, το βρήκε δυσνόητο και βαρύ. Το ίδιο ακριβώς συνέβη και με τα αμέσως επόμενα βιβλία μου. Τόσο δηλαδή με τα «Εμβατήρια» και τον «Υπνο θάνατο» – παρεμπιπτόντως ένα βιβλίο που προβληματίσει όταν κυκλοφόρησε και την ίδια την κριτική με την οριακή νεωτερικότητά του – όσο και με τη «Μυθολογία».

«Η μεγάλη πλατεία», τώρα, νομίζω ότι έρχεται σαν επιστέγασμα όλων των άλλων βιβλίων μου, όπου λειτουργεί αθροιστικά η φήμη. Δηλαδή, κάποιοι με εκτίμησαν από τα «Εμβατήρια», κάποιοι με καταλάβαν περισσότερο στη «Μυθολογία» και πάει λέγοντας...».

– Και η βράβευσή σας δεν συνέτεινε στη διευκόλυνση του αναγνωστικού κοινού σας;

«Η βράβευσή μου συνέβαλε σίγουρα, μόνο που ο απόηχος της διακρίσεως του βιβλίου είναι ακόμα πολύ κοντινός και τα αποτελέσματα, οι αγοραστικοί αριθμοί δηλαδή, θα έρθουν στο μέλλον. Στο σημείο αυτό, όμως, θα ήθελα να αποσαφηνίσω μια παρεξήγηση που μπορεί να δημιουργηθεί. «Η μεγάλη πλατεία» είναι πιο δημοφιλής συγκρινόμενη με τα προηγούμενα βιβλία

μου, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι έχει γίνει και εκδοτική επιτυχία, τουλάχιστον αυτό μας δείχνουν οι πωλήσεις... για να καταρρίπτονται και κάποιους μήνες».

– Φέτος ο Ζήσιμος Λορεντζάτος (Α' Κρατικό Βραβείο Δοκιμίου) και ο Κλείτος Κύρου (Β' Κρατικό Βραβείο Ποίησης), αποποιήθηκαν τη βράβευσή τους, ο πρώτος, με αιτιάσεις που θίγουν το θεσμό και τη λειτουργία των κρατικών βραβείων, ο δεύτερος, δια της σιωπής. Εσείς, προσφάτως, δηλώσατε στην τηλεόραση ότι αποδέχεστε το βραβείο και είστε υπέρ του θεσμού. Επειδή, κατ' επανάληψη, ο χώρος των κρατικών βραβείων βάλλεται και απολογείται, πώς θα αποτιμούσατε τελικώς τη συνολική προσφορά του στη νεότερη Ελληνική Γραμματεία;

«Πιστεύω ότι τα κρατικά βραβεία, σε όλους τους τομείς της τέχνης, είναι θετικός θεσμός, κατ' αρχήν. Όταν, δηλαδή, ανατίθεται από την Πολιτεία σε μία επιτροπή πνευματικών ανθρώπων να επιλέξει και να βραβεύσει, σύμφωνα με την κρίση της, τα καλύτερα βιβλία του χρόνου, δεν βλέπω ειλικρινά γιατί θα έπρεπε να έχουμε αντιρρήσεις και να δυσανασχετούμε. Αντίρρηση πρέπει να έχουμε, και νομίζω ότι εκεί βασίζονται οι αντιρρήσεις που έχουν διατυπωθεί κατά το παρελθόν – δικαίως τις περισσότερες φορές – όταν οι βραβεύσεις δεν είναι σωστές. Αν τα βραβεία δίνονται σωστά, κατά συνείδηση, δεν καταλαβαίνω γιατί φταίει ο θεσμός...».

– Ωστόσο, κ. Μπακόλα, λέξεις ή φρά-

σεις, όπως «σωστά», «κατά συνείδηση» και άλλες παρόμοιες δεοντολογικού περιεχομένου δεν νομίζω ότι διασφαλίζουν το κύρος ενός θεσμού.

«Σίγουρα όχι... Κυρίως όμως αναφερόμουν στο κοινό υποκειμενικό κριτήριο ορισμένων ανθρώπων που αποφασίζουν για την τρέχουσα, για την ετήσια παραγωγή βιβλίων στον τόπο μας. Ότι έχουν γίνει λάθη κατά το παρελθόν, ότι έχουν υπάρξει ακόμα και εσκεμμένες αποφάσεις, ας μη γελιόμαστε, είναι κάτι που θα συμβαίνει πάντα σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό. Θα ήθελα, παρ' όλα αυτά, να μιλήσω για τη φετινή χρονιά και να πω, παραμερίζοντας τη δική μου βράβευσή, ότι ήταν ίσως μια ευτυχής χρονιά. Ο Λορεντζάτος είναι, νομίζω, ένας από τους καλύτερους δοκιμιογράφους μας, η βράβευσή του λοιπόν φέτος τιμά την επιτροπή, πέραν του ότι τιμά και τον ίδιο βέβαια. Το βιβλίο του Μανιώτη δεν το έχω διαβάσει, η βράβευσή του Αμπατζόγλου νομίζω ότι είναι δίκαιη, όσο για τον Θεοδωράκη νομίζω ότι έχει ειδικό, μάλλον, χαρακτήρα η διάκρισή του. Για το δικό μου το βιβλίο δεν μπορώ να πω, όπως καταλαβαίνετε, τίποτα. Το μόνο, ίσως, που θα υπογράμμισα είναι ότι η εκάστοτε επιτροπή κρίνει τον ετήσιο απολογισμό βιβλίων. Αυτό σημαίνει ότι φέτος μπορεί εγώ να ήμουν τυχερός, κατά μία έννοια, και «Η μεγάλη πλατεία» να ήταν απλώς το καλύτερο μυθιστόρημα του 1988, και αυτό σας το λέω χωρίς καμιά διάθεση σεμνοτυφίας, είναι η ξερή αλήθεια».

– Κατανοώ τη συλλογιστική σας, παρ' όλα αυτά, θα ήθελα να άκουγα τη γνώμη σας σχετικά με το γεγονός της φετινής, ενδεικτικά, «βαθμολόγησης», με πρώτο και δεύτερο βραβείο στην ποίηση, δύο συνολικών περίπου ποιητών – Καρούζος και Κύρου – των οποίων είναι γνωστή η μακρά και συστηματική θητεία στα Γράμματα.

«Κοιτάξτε, επειδή αναφερθήκατε και προηγουμένως στον Λορεντζάτο και τον Κύρου, θα προσπαθήσω να σας απαντήσω όσο το δυνατόν πιο ειλικρινά γίνεται. Δεν ήξερα, δεν είχα διαβάσει για την άρνηση του Λορεντζάτου, για τους λόγους που τον έκαναν να μη δεχτεί το βραβείο. Ειλικρινά λυπάμαι, ειλικρινά... αλλά βέβαια είναι θέμα δικό του προσωπικό, αν έτσι πιστεύει, καλώς έπραξε».

Για την περίπτωση τώρα Καρούζου και Κύρου, δεν μπορώ να πω ότι ο Καρούζος δεν είναι καλός ποιητής, για όνομα του Θεού, ούτε φυσικά ότι ο Κύρου είναι υποδεέστερός του. Είναι δύο σημαντικοί ποιητές μας, που είναι μάταιο, για να μην πω επικίνδυνο, να τους αξιολογούμε κατ' αυτό τον τρόπο.

Δεν έπρεπε να δοθεί στον Κλείτο τον

Βιοβιογραφία Νίκου Μπακόλα

- «Μην κλαις αγαπημένη» (1958)
- «Ο κήπος των πριγκήπων» (1966)
- «Εμβατήρια» (1972)
- «Ύπνος θάνατος» (1974)
- «Μυθολογία» (1977)
- «Η μεγάλη πλατεία» (1987)

λιδες, σχετικά, καταθέσεις σας – τολμήσατε να αναμετρηθείτε μ' ένα ευρύ και ετερόκλητο ιστορικοκοινωνικό, διωματικό και μυθολογικό υλικό και να το συγκεράσετε, με επιτυχία, σ' ένα ενιαίο και αποκαλυπτικό μυθιστόρημα. Ποιες είναι οι επιμέρους δυσκολίες που αντιμετωπίσατε σ' αυτό το εγχείρημά σας;

«Δεν ξέρω αν αυτό το μυθιστορηματικό είδος που εννοείται φθίνει, εκείνο που θα μπορούσαμε να πούμε είναι ότι ήταν πάντα σχετικά σπάνιο. Δηλαδή συγκριτικά, σε ποσοστιαία βάση, αν θέλουμε να μιλήσουμε σε σχέση με την ευρύτερη παραγωγή μυθιστορημάτων στον τόπο μας, αυτά τα μυθιστορήματα - ποταμοί ήταν και είναι ελάχιστα. Είναι οι «Ακυβέρνητες πολιτείες» του Τσίρκα – αν και η χρονική τους ανάπτυξη είναι σχετικά περιορισμένη – είναι ο «Γιούγκερμαν» του Καραγάτση, μπορούμε ίσως να σταθούμε στην «Αργώ» του Θεοτοκά και στους «Πανθέους» του Αθανασιάδη και ίσως σε μερικά άλλα διβλία που τούτη τη στιγμή μου διαφεύγουν. Γιατί τώρα θέλησα να κάνω αυτό στην «Πλατεία», να ανοιχτώ δηλαδή σε τεράστιες λογοτεχνικές επιφάνειες, μια και, όπως πολύ σωστά σημειώσατε, όλα τα προηγούμενα διβλία μου κυμαίνονταν από 30 ως 150 σελίδες το πολύ;

Γιατί ήθελα να μιλήσω – και εγώ – για τα γεγονότα, για τη ζωή της Ελλάδας, και ειδικότερα της Θεσσαλονίκης, από τον Μεσοπόλεμο μέχρι και σήμερα. Αυτό βέβαια μοιραία με οδήγησε σε εκφραστικούς δρόμους που ανήκουν στα μυθιστορήματα αυτού του τύπου. Δηλαδή το ίδιο το υλικό μου επέδρασε και τη φόρμα...».

– Ωστόσο, ο μυθιστορηματικός χρόνος της «Πλατείας» τελικώς είναι κατά πολύ στενότερος τουλάχιστον των αρχικών προθέσεων;

«Ναι, ο όγκος των μαρτυριών, των πληροφοριών, όλα τα στοιχεία που συνέλεξα ήταν τόσα πολλά, που με αποθάρρυναν να φτάσω μέχρι τις μέρες μας, όπως είχα προγραμματίσει. Ήδη, όμως, έχω αρχίσει να δουλεύω αυτό το υλικό από τον Εμφύλιο και εντεύθεν για να βγει σ' ένα αυτοτελές διβλίο που θα αποτελεί τη συνέχεια της «Πλατείας»».

– Όπως αντιστοιχώς «Η μεγάλη πλατεία» συνέχιζε τη «Μυθολογία» και τον «Κήπο των πριγκήπων»...

«Ακριβώς. Τα τέσσερα αυτά διβλία θα συνθέτουν ένα ουσιαστικά διβλίο, που θα πιάνει την ευρύτερη ιστορία της Θεσσαλονίκης και της ενδοχώρας της, από το 1880 ως το 1980, δηλαδή έναν αιώνα».

– Αλήθεια, κ. Μπακόλα, αυτό το μυθιστόρημα - τοιχογραφία πέραν της επίμονης πνευματικής προσπάθειας υποψιάζομαι

ότι θα προαπαιτεί και μεγάλο σωματικό κάματο...

«Αναμφίβολα, προαπαιτεί μια επιστράτευση όλων των δυνάμεων του συγγραφέα, γενικότερα αντοχή υλικών, πνευματικών και σωματικών. Και το λέω αυτό με την έννοια ότι θέλει πολλή σκέψη, όσον αφορά τη δομή αρχικώς, επίσης απαιτεί μεγάλη προσπάθεια, όσον αφορά την παρακολούθηση των εκάστοτε ηρώων και το πλάσιμο των χαρακτήρων. Διότι, όπως καταλαβαίνετε, δεν έχουμε να κάνουμε με μια ερωτική ιστορία ενός ζευγαριού, ενός-δύο χρόνων. Έχουμε ένα πλήθος προσώπων, των οποίων οι δρόμοι συχνά διασταυρώνονται και αλληλοεπηρεάζονται. Επίσης, έχουμε να κάνουμε με τα ιστορικά και τα κοινωνικά γεγονότα που ξετυλίχτηκαν στη Θεσσαλονίκη, στο Μεσοπόλεμο, στη δικτατορία του Μεταξά, στην Κατοχή, στην Απελευθέρωση, στον Εμφύλιο. Γιατί ας μην ξεχνάμε ότι η σύγκρουση με το μεγάλο γεγονός μέσα στο μυθιστορηματικό χρονοχρόνο είναι πολύ πιο δύσκολο να αποδοθεί διαμέσου μεμονωμένων συνειδητήσεων, απ' ό,τι η αντιπαράθεση, ας πούμε, η τριβή των ηρώων με τα καθημερινά δρώμενα. Μπορούμε να πούμε λοιπόν, ότι η «Πλατεία» είναι όχι ένα θαύμα η ιστορία των αφανών ανθρώπων εκείνων των χρόνων».

– Ή ίσως και αντιστρόφως, η δραματική και αναπόφευκτη, τελικώς, εμπλοκή της Ιστορίας – «του μεγάλου γεγονότος», όπως είπατε – στον καθημερινό βίο των ηρώων σας...

«Ναι, ναι... εδώ θα ήθελα, παρεμπιπτόντως, να σας εκμυστηρευτώ ότι γράφοντας τούτο το διβλίο, ένας από τους πρώτους λόγους που με ώθησαν να το κάνω, είναι η άποψή μου ότι σε πολλά αντίστοιχα διβλία γράφονται ανακρίβειες – από δόλο ή όχι. Προσωπικά λοιπόν φιλοδοξούσα με την «Πλατεία» να σταθώ πιο κοντά στην αλήθεια, όχι στην πραγματικότητα, στην αλήθεια...».

– Στην προσωπική σας αλήθεια;

«Ναι, σίγουρα. Σ' αυτό που είδα, που έζησα, αλλά, σημειώστε, και σ' όλα αυτά που διάβασα ή που μου διηγήθηκαν, στοιχεία που προέρχονταν από όλες τις πλευρές και τις σκοπιμότητες».

– Ποιοι είναι κατά τη γνώμη σας οι λόγοι που συνέβαλαν στην ελαχιστοποίηση των μυθιστορημάτων-ποταμών στις μέρες μας;

«Νομίζω ότι είναι, κυρίως, ο κόπος που απαιτεί, αλλά και η εποχή μας, ίσως, δεν ευνοεί πια τέτοιου είδους διβλία. Νομίζω ότι σήμερα έχουμε περισσότερα κείμενα αντιρωικά, θα 'λεγα, έναν προβληματισμό εντοπισμένο, κατά βάση, στο παρόν».

– Η Θεσσαλονίκη για σας δεν είναι μόνο ένας ανεξάντλητος μυθιστορηματικός χώρος, αλλά και η γενέθλια πόλη σας. Θα είχε

ΝΙΚΟΣ ΜΙΑΚΟΥΛΑΣ

◀ ενδιαφέρον, λοιπόν, να εστιάζαμε τη συνομιλία μας στη σύγχρονη φυσιογνωμία της πόλης, όπως αυτή διαμορφώνεται μέσα από τις υφιστάμενες πολεοδομικές, ανθρωπολογικές και κοινωνικές ανακατατάξεις, αλλά και από τη διαρκώς αυτοτροφοδοτούμενη μυθολογία της.

«Κατ' αρχήν, τη Θεσσαλονίκη την αγαπάω ιδιαίτερα, όχι με την έννοια που αγαπάμε τη γενέτειρά μας, είναι μια βαθιά και περίπλοκη σχέση. Το γεγονός, ας πούμε, ότι δεν έχω φύγει σχεδόν ποτέ από την πόλη, πλην σπανίων περιπτώσεων – στρατός, έκτακτοι λόγοι κλπ – δηλαδή έχω αποδεχτεί από πολύ νέος, όχι τώρα, ότι εδώ στη Θεσσαλονίκη θα τελειώσω τον βίο μου, είναι κάποιο δεδομένο νομίζω...».

– Συχνά έχω την αίσθηση ότι οι Θεσσαλονικείς συγγραφείς – και όχι μόνο – διαχωρίζονται σ' αυτούς που δεν εγκαταλείπουν ποτέ την πόλη τους και σ' εκείνους που, εύκολα ή δύσκολα, την αποχωρίζονται τελικώς.

«Καταλαβαίνω τι εννοείτε... ίσως σ' αυτό το σημείο να έχουμε καλλιεργήσει κι εμείς οι ίδιοι μια μυθολογία. Ας το δούμε, όμως, πιο συγκεκριμένα. Ο Βασιλικός ή ο Χειμωνάς, ενδεικτικά, ήταν Καβαλιώτες, που κάποτε πέρασαν από τη Θεσσαλονίκη,

διαποτίστηκαν από το “κλίμα” της και έφυγαν. Ο Ιωάννου είναι μια άλλη περίπτωση. Ο Γιώργος έφυγε γιατί ήθελε να βρεθεί σ' έναν χώρο που θα ένιωθε αυτοδύναμος, πέραν δηλαδή των όποιων ευκαιριών προβολής δίνει το κέντρο στα πνευματικά πράγματα. Επίσης, ο Ασλάνογλου έφυγε από τη Θεσσαλονίκη για λόγους προσωπικούς, βιοποριστικούς ακριβέστερα...».

– Δεν θα δεχόσαστε, δηλαδή, την άποψη που υποστηρίζει, ότι μεταξύ των συγγραφέων που μένουν στη Θεσσαλονίκη, έναντι οποιουδήποτε τιμήματος, και εκείνων που φεύγουν τελικώς, για διαφόρους λόγους, αναπτύσσονται συχνά φανερές ή κρυφές αντιπαραθέσεις...

«Δεν θα το απέκλεια, εξ άλλου είναι φυσικό νομίζω, πάντως δεν είναι ο κανόνας. Προσωπικά σέβομαι και τις δύο πλευρές και αξιολογώ κατά περίπτωση και σίγουρα με άλλα κριτήρια. Θα ήταν αφελές, νομίζω, να υποστηρίξει κάποιος ότι ο Μπακόλας αγάπησε περισσότερο τη Θεσσαλονίκη από τον Ασλάνογλου, επειδή εγώ παρέμεινα στην πόλη, ενώ ο άλλος έφυγε».

– Για να επανέλθουμε και πάλι στην ερώτησή μας: Πώς βιώνετε τη σημερινή Θεσσαλονίκη;

...που σας πιο πάνω του... όπως είναι κτηριστικό του τρόπου, με τον οποίο ζω και αισθάνομαι τη γενέθλια πόλη μου, όχι μόνο τώρα, αλλά ανέκαθεν. Είμαι εξήντα χρονών, άλλαξα μέχρι τώρα τέσσερα ή πέντε σπίτια, και είναι όλα στην ίδια γειτονιά, δηλαδή δεν φεύγω καν από την περιοχή του Ντεπώ. Εκεί δηλαδή που εκτυλίσσεται όλο το δράμα του Νικόλα της “Μυθολογίας”, που 'ναι ο παππούς μου, εκεί που ζει ο Χριστόφορος, που είναι μια μορφή του πατέρα μου, ή εκεί που ζουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι που περνάν μέσα από τα βιβλία μου. Στην “Πλατεία”, συγκεκριμένα, πολλά πρόσωπα, δευτερεύοντα και πρωτεύοντα στην πλοκή του διβλίου, είναι πρόσωπα υπαρκτά, που έζησαν στην περιοχή του Ντεπώ, τα γνώρισα από κοντά δηλαδή, προτού τα μεταπλάσω σε μυθιστορηματικούς χαρακτήρες. Θα μπορούσα να πω ότι η Θεσσαλονίκη είναι πια για μένα ο χώρος όπου η μυθοπλασία συγγέεται με το βίωμα και αντιστρόφως.

Τώρα, όσον αφορά την εξέλιξη της Θεσσαλονίκης, αυτή είναι ραγδαία και καθοριστική. Άλλη, όπως καταλαβαίνετε, η πόλη το 1937, όταν ήμουν δέκα χρονών παιδάκι, άλλη σήμερα. Η Θεσσαλονίκη ακολούθησε, όπως ήταν επόμενο, τη γενικότερη ανάπτυξη των άλλων ελληνικών πόλεων. Αυτό σημαίνει πως έγιναν σημαντικές αναδιαρθρώσεις, πληθυσμιακές, πολεοδομικές, τομές και αλλαγές σε πολλούς, σε πολλούς τομείς. Θα ήθελα όμως να έλεγα κάτι σχετικά μ' όλους αυτούς που

νοσταλγούν τα παλαιά κτίρια της Θεσσαλονίκης και μιλάνε με εξαιρετική αποστροφή για τις πολυκατοικίες και το μπετόν. Θυμάμαι προπολεμικώς να λένε για τα κτίρια που σήμερα θαυμάζουμε – και ορθώς πράττουμε, γιατί είναι όντως όμορφα – τα μέγαρα που δεσπόζουν στο κέντρο της πόλης, να τα συγκρίνουν με τα κτίρια που υπήρχαν στη Θεσσαλονίκη πριν την πυρκαγιά του '17 και να τα βρίσκουν φτωχά και ακαλαίσθητα. Δεν είμαι ούτε πολεοδόμος, ούτε αρχιτέκτονας, απλώς πιστεύω ότι συχνά ωραιοποιούμε, ελαφρά τη καρδία, το παρελθόν».

– Και η μυθολογική υπόσταση της πόλης; «Όταν λέτε μυθολογική υπόσταση τι ακριβώς εννοείτε?».

– Ενωώ διάφορες προσωνυμίες που κατά καιρούς αποδέχεται η πόλη από Θεσσαλονικείς και μη – όπως «φτωχομάνα», «ερωτική», «βυζαντινή» κ.α. – χαρακτηρισμοί άλλοτε πραγματικοί, άλλοτε ανύπαρκτοι, τουλάχιστον σήμερα, και άλλοτε νόθοι, δηλαδή κυμαινόμενοι μεταξύ πραγματικού και φαντασιακού.

«Ακούστε, το ζήτημα που θέτετε έχει δύο όψεις. Κατ' αρχήν, η Θεσσαλονίκη, όντως, είναι μία πόλη με μακρά ιστορική, κοινωνική και πολιτιστική παράδοση. Έχει ένα ανεκτίμητο βυζαντινό παρελθόν, ένα κεφάλαιο που δυστυχώς μόνο τα τελευταία χρόνια αξιοποιείται από την Πολιτεία. Από την άλλη πλευρά τώρα, πιστεύω ότι η Θεσσαλονικιώτες έχουν συχνά μια πίκρα υποβιτισμού, μια αίσθηση παραγνώρι-

σης, η οποία, όχι σπάνια, υφίσταται και φθόγο στο παρελθόν, στην αίγλη του παρελθόντος...».

– Έστη μυθολογία του παρόντος. Τι σημαίνει άραγε για σας: «Η Θεσσαλονίκη είναι μια ερωτική πόλη»;

«Δεν καταλαβαίνω ειλικρινά τι εννοούν... ότι οι άνθρωποί της είναι ερωτικοί; Ότι το κλίμα της; Τα σπίτια της; Και γιατί τάχα δεν είναι ερωτική η Καβάλα ή τα Χανιά ή και η Αθήνα ακόμα; Είναι στιγμές που πιστεύω ότι αυτές οι γραφικότητες μας κρύβουν την πραγματική Θεσσαλονίκη, μας παραπλανούν. Νομίζω κανείς Θεσσαλονικιός δεν το λέει αυτό, μάλλον οι εν Αθήναις τα πρεσβεύουν αυτά...».

– Η οι Θεσσαλονικείς που ζουν στην Αθήνα;

«Πιθανώς».

– Αυτόν τον καιρό ετοιμάζετε κανένα καινούργιο βιβλίο;

«Όπως είπα και προηγουμένως, το υλικό που δεν συμπεριλήφθηκε στη “Μεγάλη πλατεία” το επεξεργάζομαι με σκοπό να το εκδώσω αυτοτελώς. Θα είναι βέβαια η συνέχεια της “Πλατείας”, αλλά θα διαφέρει τόσο από άποψη δομής, όσο και χρονικής αρθρώσεως. Δηλαδή, κάποια πρόσωπα της “Πλατείας” θα περνούν και φτάνουν μέχρι τις μέρες μας. Μια διαδικασία που επαναλαμβάνεται και στα άλλα βιβλία μου και με γοητεύει, μπορώ να πω, ακόμα».

– Έχετε να επισημάνετε κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά – θετικά ή αρνητικά – που εμφανίζονται στη νεότερη, αλλά και

στη νεώτερη μυθολογική παράγωγη στον τόπο μας;

«Πιστεύω ότι η μεταπολεμική πεζογραφία έχει δώσει θετικότερα στοιχεία απ' ό,τι η γενιά του '30. Και δεν αναφέρομαι φυσικά, έτσι ξερά αξιολογικά, στα καλά ή στα κακά βιβλία που και οι δυο γενιές έχουν να επιδείξουν. Κυρίως, θέλω να υπογραμμίσω την εντιμότερη και τη διεισδυτικότερη προσέγγιση και καταγραφή προσώπων και γεγονότων που έδωσαν με τα βιβλία τους οι μεταπολεμικοί συγγραφείς. Φυσικά αυτό δεν έγινε τυχαία, συνέβαλαν από κοινού τόσο κοινωνικοί όσο και ευρύτερα λόγιοι κουλτούρας».

Για τη νεώτερη τώρα πεζογραφία μας – χωρίς να δηλώνω αυθεντία – αν και υπάρχει υπερπληθωρισμός εκδόσεων, νομίζω ότι διαθέτουμε καλούς πεζογράφους, νέους πεζογράφους, και ποιητές, αλλά και κριτικούς που υπόσχονται πολλά και οφείλουμε να τους προσέχουμε περισσότερο.

Κάτι που με ενοχλεί και ήθελα να το πω, είναι ότι μερικές φορές συναντάω βιβλία που τα χαρακτηρίζει μια σύγχυση μορφική. Άλλοτε πάλι μια επιπόλαιη και αβασάνιστη εμμονή στην επικαιρότητα, όπως το κύμα των “πολιτικών” βιβλίων που είχαμε μετά τη δικτατορία. Τέλος, σήμερα με ενοχλεί η αθυροστομία που έχουν ορισμένες γυναίκες, κυρίως, συγγραφείς. Μια ελευθεροστομία που συχνά δεν επιβάλλεται από το ίδιο το υλικό τους, αλλά από τη διάθεσή τους να προκαλέσουν».

ΜΙΣΕΛ ΦΑΪΣ